

ET FALL FRA MAKTENS TINDER

STEIN TRONSTAD
stein.tronstad@npolar.no

Stein Tronstad er styremedlem og sikkerhetsansvarlig i Klatreforbundet. Til daglig arbeider han som seksjonleder på Norsk Polarinstitutt

NORGES
KLATREFORBUND

Det mest skjellsettende førstemannsfallet i norsk klatrehistorie skjedde for 103 år siden. Klatreren selv fikk en kraftig smell, men mest av alt led æren og posisjonen.

Dette var en tid da menn var herrer og fall fikk konsekvenser. Klatreetikken ble holdt høyt i hevd, stilnormene var sterke og kravene til sikkerhet likeså. Et av dem var absolutt: «Førstemann faller aldri». Det hadde sine gode grunner.

EN FUKTIG DAG I HURRUNGANE

I juli 1908 kom Henning Heyerdahl Tønsberg, Christian Saxlund og Alf Bonnevie Bryn («Tinder og banditter») til Turtagrø med topper i blikket. Et par netter ble tilbrakt med flere andre i hytta på Bandet, værfaste i silregn. Bare Bryns kommentar om hytta var tørr: «.. som nattekvarter egner den seg nesten ennå bedre for et mindre antall personer enn 7».

Men torsdag 23. juli var været bra, «til en viss grad». De tre handlekraftige herrene la ut klokka halv seks med nordveggen på Store Midtmaradalstind som mål. Etter fire timer hadde de krysset breen og de nederste flankene, «og begynte på vårt egentlige dagsverk»: et langt, skrånende og smalnende hylle- og rampesystem opp mot hjørnet av østryggen, deretter mot høyre og inn i «det mest trolske fjellparti jeg noensinne har sett» – eller på moderne norsk: stygge og ustø blokkoppstablinger. Likevel gikk det støtt videre, og etter ti timers klatring var de tre oppe forbi «Piggbreen», 100 meter under toppen. Den bratte delen av veggen var unnagjort, og det gjensto «en samling av hammere, atskilt ved større og mindre terrasser». Alt var nylig avtint, med våt sand og småstein over alt.

FALLET

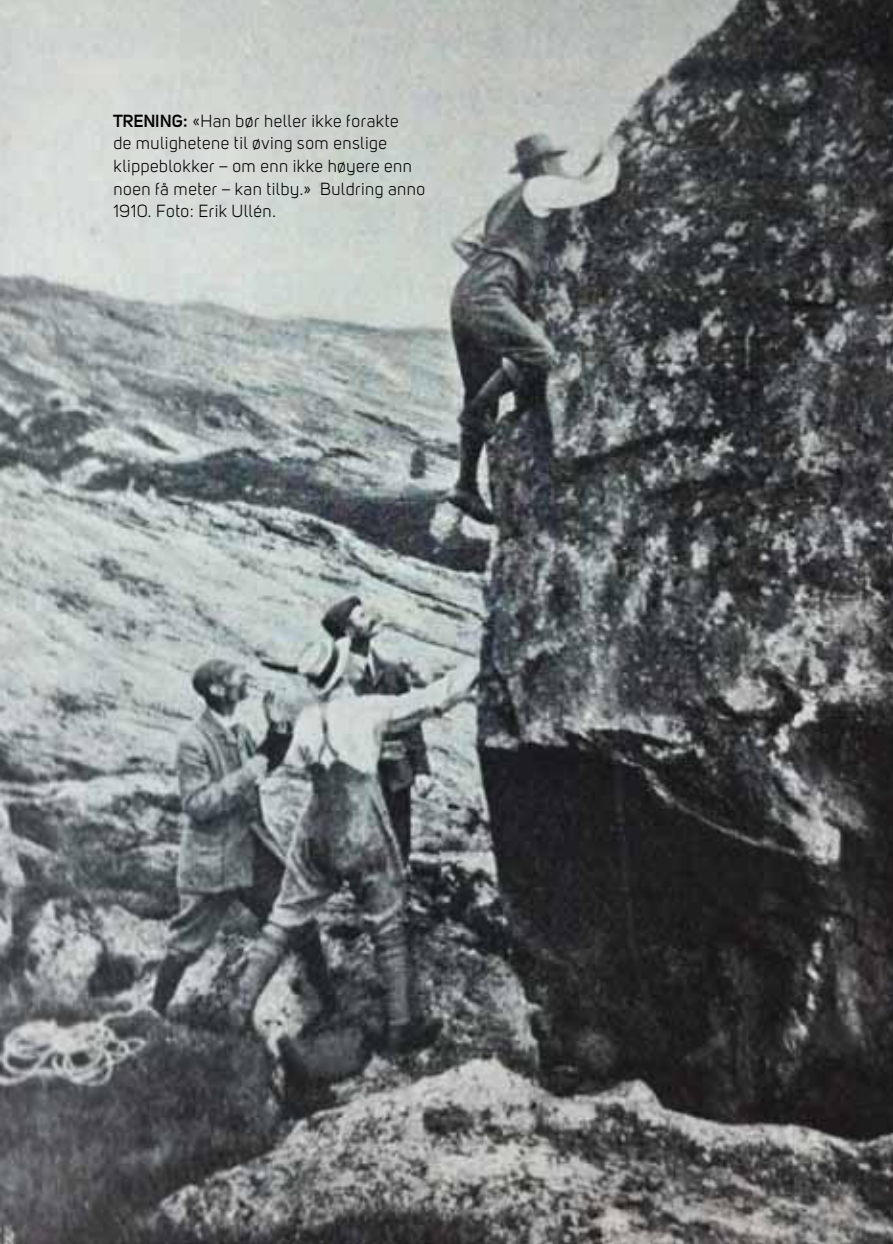
Tønsberg sto for tur til å lede og ga seg i kast med ei renne litt på siden av hylla der Saxlund og Bryn hadde talt stand. Bryn forteller: «Fra hyllen vi salt på kunne vi bare se hans støvler. (...) Plutselig merket jeg på noen nervøse spark med benene at noe galt var passert. Jeg kunne ikke se hva det var, men antok at et tak måtte være røket ut for ham. Saxlund så ennå mindre enn jeg, da han befant seg bak meg. Jeg fikk så vidt tid til å kaste et blick på forankringen og legge en hånd over tauet, så gled han og falt – forbi hyllen vi salt på og ned på svæne vi var kommet opp over. Nå så vi ham ikke, men hørte ham falle videre nedover avsatsene. Så strammet det til i tauet. Det var et spennende moment, men tauet lå sikkert om en nabb, og forankringen holdt. Saxlund, som gikk bakerst, formelig datt ned etter ham, så fort gikk det, og etter å ha knyttet meg ut av tauet og satt dette forsvarlig fast ved forankringen, kløv jeg selv ned etter.»

LANGT NED, LANGT HJEM

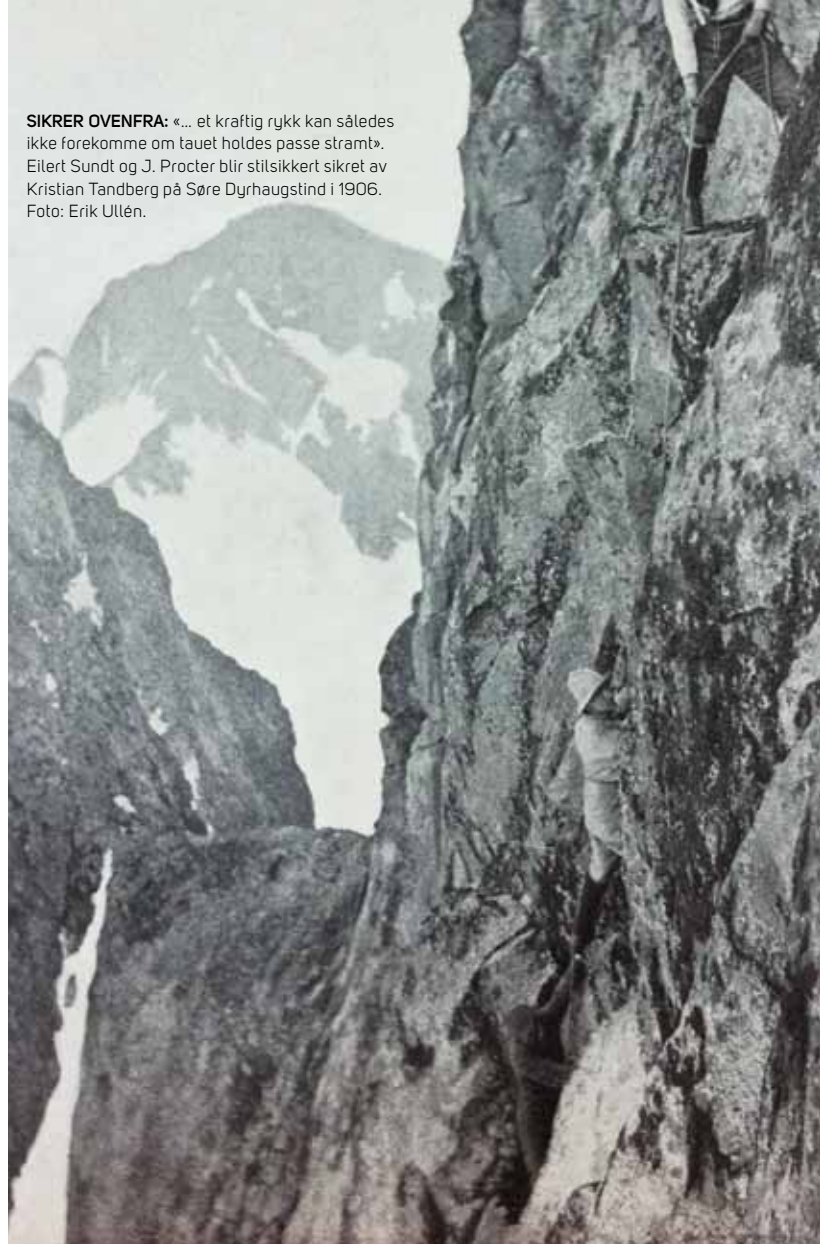
Tønsberg hadde landet inne i ei trang renne ut mot stupet. Bryn og Saxlund klarte å få «lempet ham opp» på en avsats et par meter høyere og inn i sikkerhet bak ei fraspregt blokk. Her ble han liggende hele natta, delvis bevisstløs med hjernerystelse, stygt forslått og med minst ett beinbrudd. Bryn fikk emballert ham i det lille han selv kunne avse av klissvåte klær og ble værende på hylla, mens

FORANKRING: «Er klippekanten så avrundet at tauet truer med å gli av, kan man med den ene hånda holde det på plass.» Foto: Erik Ullén.

TRENING: «Han bør heller ikke forakte de mulighetene til øving som enslige klippeblokker – om enn ikke høyere enn noen få meter – kan tilby.» Buldring anno 1910. Foto: Erik Ullén.

SIKRER OVENFRA: «... et kraftig rykk kan således ikke forekomme om tauet holdes passe stramt». Eilert Sundt og J. Procter blir stilsikkert sikret av Kristian Tandberg på Søre Dyrhaugstind i 1906. Foto: Erik Ullén.

Saxlund klatret solo til toppen og deretter løp til Turtagrø etter hjelp på 2 ½ time – «en hastighetsrekord som ikke trenger kommentarer». Tidlig neste morgen kom han tilbake sammen med elitelaget Ola Berge, Bjarne Kroepelien, Carl W. Rubenson og Ferdinand Schjelderup. Så fulgte en pinefull pasienttransport, først med heising og haling opp til toppen og deretter til fots med Tønsberg hinkende og krypende over Stølsmaradalsbreen til Ringsskaret. Her ble de møtt av folk med bære før den siste etappen ned dalen til Turtagrø. Dit ankom de lørdag morgen, mer enn 30 timer etter ulykken. Bryn konstaterer kort at «det hadde vært en lang tårn». Men Tønsbergs fall stoppet ikke der.

«ETT EFFEKTIVT SKYDD»

Her er det på sin plass å se nærmere på hva de strenge kravene til sikkerheten faktisk besto i. Den beste kilden er svensken Erik Ullén, en av datidens fremste i Hurrungane. Han ble invitert til å skrive en femti siders innføring i klatring i DNT-årboka for 1910. Den er sterk lesing for oss moderne pusekatter som er vant til komfortable klatreseler, kamkiler, sikringsbremser, sytti meters strømpetau og to bomber på standplassen. Ingen av delene fantes for 100 år siden. Det tidens helter hadde å hjelpe seg med var et hampetau, typisk 25 meter langt, og ei lang isøks. Tauet ble slått en gang rundt livet og knytt fast med et pålestikk, og klatrerne gikk gjerne tre i taulaget med 8-10 meter mellom hver.

Innbindingsmetoden alene kan forklare den skrale motivasjonen for å falle, men forankringsmetodene var heller ikke egnet til å inspirere lufttrafikk. Ullén skriver: «Å bare holde tauet i hendene er imidlertid ikke nok, for om en utglidning skulle inntreffe, ville rykket sikkert ofte bli så voldsomt at man ble dratt over ende og trukket med. Tauet bør derfor om mulig «forankres», som det heter på fagspråket.»

FORANKRING..?

Dette virker jo betryggende, akkurat som når Bryn ubesvært skriver: «..kaste et blick på forankringen og legge en hånd over tauet». Men hvordan? Ullén fortsetter: «Dette skjer best ved å la det gli rundt en framstikkende klippekant, som dermed får ta imot det første rykket i tilfelle fall. Er klippekanten så avrundet at tauet truer med å gli av, kan man med den ene hånda holde det på plass.» Aha – «legge en hånd over tauet»! Som regel var dette den eneste formen for forankring, men unntaksvis – «der en naturlig forankring ikke finnes» – kunne man improvisere ved sette isøksa fast i en sprekke eller ved å slå inn en stor ringbolt og tre tauet gjennom.

Når andremann skulle opp, var oppgaven enklere: «for påkjenningen kommer nå mer eller mindre nedenfra, og et kraftig rykk kan således ikke forekomme om tauet holdes passe stramt». Ullén advarer likevel mot å ta for lett på jobben: «..det er langt vanskeligere enn man vanligvis

forestiller seg å holde oppe en fritthengende menneskekropp, og man bør også nå se seg om etter en forankring. I mangel av dette er det imidlertid ganske effektivt å ta tauet gli over en klippekant eller over skulderen.»

STOR FALLHØYDE

Anno 1910 må Ulléns avsluttende kommentar kunne sies å være mer enn en lettvinnt frase: «Riktig brukt bør tauet alltid gi en sikker beskyttelse for alle lagets medlemmer unntatt den som går først (...) Konsekvensen herav er at den mest erfarne og sikre klatrerne alltid plasseres først, og en utglidning av lederen bør derfor aldri forekomme.»

Det var denne regelen Tønsberg forbrøt seg mot i juli 1908, og vi kan kanskje forstå at han ikke tok det så lett. Bare tre måneder etter at han hadde latt seg velge til første formann i den nystiftete Norsk Tindeklub, fant han forsmædelsen så stor at han valgte å trekke seg. Tønsberg falt ikke bare fra ruta, men også fra sitt høye verv.

KILDER

Alf Bonnevie Bryn: «Store Midtmaradalstind fra Midtmaradalsbræen», i DNTs årbok 1909.
Erik Ullén: «Bergbestigningen som sport», artikkelen i DNTs årbok 1910.
Sitatene fra begge er oversatt til nåtidig norsk.